

El CRAI Reserva i el suport a la docència: nous reptes fora de la zona de confort

Gemma Caballer Albareda

Al CRAI Reserva tornem a prendre la paraula en unes Jornades de Bones Pràctiques. Ens hem animat a fer-ho perquè la xerrada inicial d'avui versava sobre el suport a la docència i nosaltres portem part d'aquest darrer any treballant en una nova línia d'actuació centrada precisament en aquest punt. Ara bé, hem de partir de la premissa, com veurem, que el tipus de suport a la docència que es fa des d'una biblioteca patrimonial com el CRAI Reserva no té res a veure amb els serveis que s'ofereixen des del CRAI de la UB: Campus Virtual, Punts de Suport a la Docència, publicació de materials docents al Dipòsit Digital de la UB, etc.

El primer que ens hauríem de plantejar és per què vam decidir fa poc més d'un any començar a treballar activament a dinamitzar el suport a la docència. El perquè us el respondré ras i curt: els usuaris han caigut en picat aquests darrers anys. Fa mal dir-ho, però és així. Fa més de 20 anys que treballo al CRAI de la UB i curiosament mai ho he fet en una biblioteca universitària "a l'ús" com la majoria de vosaltres. Treballar al CRAI Pavelló de la República o al CRAI Reserva fa que assumeixis, *a priori*, que no tindràs la sala de consulta plena d'usuaris, però la situació actual no té res a veure amb la viscuda fa uns anys.

Què pot haver provocat aquesta davallada d'usuaris? Som conscients que hi ha tot un seguit de condicionants externs que ens afecten directament, amb més o menys intensitat, entre els quals destacaríem, en primer lloc, la crisi econòmica. Aquesta ha incidit directament en el nostre sector, tot i que més enllà dels indicadors que afecten les biblioteques universitàries en general -reducció de personal o del pressupost per a adquisicions- el que nosaltres hem constatat ha estat un important descens del pressupost en investigació. I no podem oblidar que, per a nosaltres, els investigadors són un col·lectiu clau. Paral·lelament, també s'ha produït un descrèdit de les Humanitats, com posa en evidència que l'any 2014, professors de diferents disciplines elaborem el manifest *Unes humanitats amb futur*¹ que destacava com la intensa preocupació dels governs i de la societat civil pel foment de la ciència, la

---

¹ *Unes humanitats amb futur*. [Consulta: 28/11/2017]. Disponible a:
<http://blogs.iec.cat/observatori/2014/01/15/manifest-unes-humanitats-amb-futur/>

tecnologia i les noves formes de transmissió del coneixement i de la informació ha anat acompanyada d'un descens en l'atenció respecte a les humanitats. En l'àmbit acadèmic, diversos factors també ens són adversos. D'una banda, l'organització de la docència -amb 16 setmanes el quadrimestre- fa que molts professors vegin dificultats per compaginar aquesta activitat amb les visites a arxius i biblioteques patrimonials. A aquest fet cal afegir que en molts estudis de grau podem trobar classes massificades, fet que dificulta la mobilitat dels estudiants i atendre'ls en uns espais adequats. D'altra banda, la contractació de professors associats propicia que aquests estiguin poc integrats a la institució i que no tinguin la dedicació exclusiva que podria facilitar organitzar aquest tipus d'activitats. A més, la importància de l'activitat investigadora en l'avaluació dels CV dels nostres professors sembla promoure que l'excel·lència en docència vagi quedant en un segon pla. Finalment, també hem de tenir present que els hàbits dels investigadors han canviat. Informes com *Terra Cognita*² o *Ithaka*³ assenyalen que cada vegada més fons estan disponibles lliurement a la xarxa i que es consolida la tendència -tant per la falta de temps i de diners com per les facilitats de reproducció- de realitzar visites concretes a les biblioteques per buscar la informació, reproduir-la i treballar-la en un altre lloc.

Aquesta és una realitat que difícilment podem revertir, però és evident que també ens havíem de plantejar si nosaltres estàvem fent alguna cosa malament. Malauradament, massa sovint aquestes preguntes "filosòfiques" que ens fem els bibliotecaris queden a l'aire, perquè el ritme de treball diari, les prioritats que establim, fan que difícilment trobem el moment d'aturar-nos i reflexionar. Per sort, aquell moment va arribar quan es va obrir el CFP per a les Primeras Jornadas de Patrimonio Bibliográfico de REBIUN i vam plantejar-nos presentar una comunicació centrada en tendències actuals en promoció i difusió del fons patrimonials i les col·leccions especials amb dos objectius concrets: docència i recerca.

Com a bons bibliotecaris vam començar fent una mica de *benchmarking* per diverses biblioteques universitàries de l'àmbit anglosaxó que tenien col·leccions patrimonials potents i el que vam trobar ens va sorprendre molt. Només observant les seves pàgines web vam adonar-nos d'una diferència cabdal i és que les nostres pàgines ofereixen informació bàsicament

---

² *Terra cognita: graduate students in the archives: a retrospective on the CLIR Mellon Fellowships for dissertation research in original sources* (2016). Washington: Council on Library and Information Resources. [Consulta: 28/11/2017]. Disponible a: <https://www.clir.org/pubs/reports/pub170/pub170>

³ WOLFF, Christine; ROD, Alisa B.; SCHONFELD, Roger C. (2016). *UK Survey of Academics 2015: Ithaka S+R / Jisc / RLUK*. New York: Ithaka S+R. [Consulta: 28/11/2017]. Disponible a: <https://doi.org/10.18665/sr.282736>

descriptiva: on estem, qui tipus de fons tenim, en quins projectes col·laborem, quins serveis oferim, etc. En canvi, les pàgines web de biblioteques anglosaxones descriuen el que tenen però també venen el que tenen. Trobem moltíssims exemples, entre els que hem triat el de la University of Manchester Library, que a la pàgina web de col·leccions especials emfatitza com els seus arxius i col·leccions especials poden donar suport a la investigació, l'aprenentatge i l'ensenyament. També incideixen en el gran benefici que suposa de cara a l'estudiant tenir accés a aquests recursos per tal de completar la seva formació i s'apel·la al poder "inspirador" de les col·leccions especials, a l'emoció de tenir al davant material antic i a les possibilitats de descoberta si t'allunyes del "beaten track", és a dir, del camí que ja ha estat prèviament trepitjat per d'altres. En aquesta mateixa línia de revalorització dels fons patrimonials i les col·leccions especials trobem també la University of Texas Library, que remarca com les seves col·leccions especials eleven la reputació de la universitat i la diferencien d'altres institucions similars, apostant per fer d'aquestes col·leccions un actiu per atraure nous estudiants i investigadors.

Aquests són només dos exemples de la tendència que segueixen la majoria de pàgines web de col·leccions especials i fons patrimonials que pertanyen a biblioteques universitàries de l'àmbit anglosaxó. Aprofundint una mica en els seus fons vam concloure que els nostres no tenien res a envejar als d'aquestes institucions i que es mereixien un tractament similar, que també els havíem de vendre. Què ha comportat aquesta nova percepció dels nostres fons? Doncs que hem sortit "literalment", físicament, de la nostra zona de confort i que hem començat a "picar portes" en plena promoció de les noves iniciatives que hem endegat a diferents nivells, és a dir, tant amb els professors com dins del mateix CRAI. Us posarem alguns exemples:

Potenciant el fons com a suport a l'aprenentatge

Fins ara havíem fet exclusivament sessions amb una estructura molt marcada: els professors contactaven amb nosaltres, ens indicaven quin material desitjaven, nosaltres els hi facilitàvem i ells realitzaven la classe. El nostre paper era cedir-los l'aula de la Sala de Manuscrits -on es realitzen aquest tipus de sessions-, donar la benvinguda i fer una petita introducció sobre l'origen del fons i exposar breument què tenim.

La primavera passada vam posar en marxa un altre tipus de sessions amb un doble objectiu. Per una banda, arribar a professors que no ens coneixen o bé que no estaven interessats en sessions com les anteriors. D'altra banda, també volíem arribar als alumnes directament com a "biblioteca", no com un "receptacle de les sessions". Això és molt important en el nostre cas, ja que la familiaritat dels estudiants amb les vostres biblioteques no es dóna en el nostre cas. La bibliografia especialitzada ens parla d'un concepte anomenat "ansietat arxivística", que fa referència al fet que el tipus de fons que gestionem, així com els espais on treballem -amb els que els alumnes no estan familiaritzats-, imposen respecte: els estudiants pensen que no estan a l'altura. El nostre objectiu és trencar el gel amb una aproximació "mediada" pel seu professor, que faciliti el coneixement sobre el nostre fons i que ens permeti transmetre'ls que estem al seu servei i que tenen les portes obertes per tornar a venir en un futur.

Hem endegat sessions pràctiques de diferents assignatures on aportem material de suport i mostrem el vincle entre la nostra biblioteca i la disciplina pertinent. Són sessions que tenen un fort component metodològic, ja que ensenyem i evidenciem com treballar amb fons antic té tot un seguit de peculiaritats/oportunitats que han de tenir presents: una part important del fons no està catalogat, cal tenir present l'existència d'altres eines com cedularis o inventaris, el CRAI de la UB dóna accés a una part important de fons patrimonial digitalitzat a través de BiPaDi o la MDC, etc. Resulta sorprenent –i també desconcertant- comprovar com els alumnes a qui fem les sessions –i sovint els seus professors- desconeixen la gran quantitat de documentació a la qual estem donant accés a través de BiPaDi o MDC.

Cal destacar que preparar aquestes sessions suposa una inversió de temps important, ja que podríem dir que treballem sota comanda. Per exemple, en una de les sessions que vam organitzar el curs passat la professora d'Arqueologia ens va demanar explícitament *"material gràfic que representi vestigis materials a través dels quals pugui plantejar preguntes als alumnes"*. Organitzar aquesta sessió va suposar una inversió de temps important, ja que tenim uns 8.000 gravats i només el 25% estan catalogats i digitalitzats, fet que va suposar fer una feina de recerca manual important. En el decurs d'aquesta recerca vam aprofitar, això sí, per a inventariar temàticament una part dels gravats que no teníem catalogats de cara a futures visites o classes i aquest any, un dels treballs de curs avaluables d'Arqueologia el realitzen a partir del nostre fons de gravats. Malgrat l'esforç, considerem que hem rendibilitzat la feina feta i que estem assolint l'objectiu de dinamitzar el fons.

Potenciant el fons com a objecte d'estudi

Tenim la sensació que existeix una desconexió generalitzada amb el professorat i això provoca que el fons estigui infrautilitzat. Per exemple, si consultem la memòria de la Biblioteca Històrica Marqués de Valdecillas de la Universidad Complutense de Madrid, comprovarem que el 2016 aquesta biblioteca va acollir 41 alumnes de la pròpia universitat que hi van realitzar pràctiques de grau, extracurriculars, TFGs, TFMs, etc. En els darrers 2 anys, al CRAI Reserva només hem tingut 4 estudiants de TFGs/TFMs. No entenem que no hi hagi un compromís i una voluntat per part dels professors d'aprofitar els recursos del CRAI i que per a la realització de pràctiques i la tria de temes de TFGs/TFMs es recorri sistemàticament a fora de la institució.

En un intent de capgirar aquesta tendència, i considerant que els nostres fons també ofereixen bones possibilitats com a objecte d'estudi, hem decidit emprendre dues iniciatives. En primer lloc, volem incentivar els convenis de pràctiques amb la mateixa Universitat de Barcelona – inicialment amb la Facultat de Geografia i Història- i plantejar propostes de col·laboració igual que fan altres institucions amb fons similars als nostres (Biblioteca de Catalunya, Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Ateneu Barcelonès, etc.). En segon lloc, volem esdevenir un puntal en relació als TFGs i TFMs de caràcter humanístic que es portin a terme a la UB. Per aconseguir-ho estem treballant en la creació d'un catàleg amb propostes per a TFGs i TFMs en la línia del que ofereix la Universitat Rovira i Virgili.

Potenciant el fons com a objecte de projectes d'innovació docent

---

Hem presentat a la Unitat de Projectes una proposta per endegar una plataforma de transcripció en línia per a estudiants de Paleografia. No sabem si tirarà endavant, perquè depèn en primer estadi que la Unitat de Projectes i la Unitat de Suport a la Docència trobin viable la iniciativa i també que aquesta, si es presenta al professorat, tingui el seu suport i acceptació. Ens hem inspirat en iniciatives similars, com [ReadMe!](#), de la University of St. Andrews i *Transcriu*, de la Universitat de Girona. Amb aquesta iniciativa ens agradaria fer més visible un dels fons que custodiem –el fons de pergamins-, posicionar-nos com aliats/col·laboradors dels professors - oferint-los “en safata” la possibilitat d'innovar- i posar també el nostre granet de sorra en la millora de la docència per part de la institució.

Conclusions

Per acabar us podríem parlar de tot allò que considerem bàsic en aquesta aventura del suport a la docència. En primer lloc, de la importància de la col·laboració de tots els actors, vista des d'una perspectiva molt àmplia: professors, personal de Reserva, companys d'altres biblioteques i unitats del CRAI, etc. També us podríem esmentar la importància o la urgència de prendre alguna determinació en funció dels nous rols que es presenten. Si fa dos anys a CRAI Mundet es plantejaven el paper del "bibliotecari integrat" i el suport a la recerca, ara nosaltres ens plantejem el paper d'aquest bibliotecari d'enllaç, una figura que cada cop està prenent més força en el suport a la docència a través de les col·leccions especials. De totes maneres, l'experiència viscuda al CRAI Mundet es repeteix: les tasques rutinàries del dia a dia continuen dificultant fer front a nous reptes i el conjunt de recursos necessaris, especialment en l'àmbit dels recursos humans, són alguns dels punts febles a l'hora d'implementar aquest tipus d'iniciatives. I aquestes dificultats enllaçarien amb un aspecte especialment important: el debat al voltant de si és feina nostra anar "perseguint" literalment els professors i explicar-los les grandeses del nostre fons perquè es dignin a venir amb els seus alumnes. O, per exemple, fins a quin punt els hem de facilitar la feina. La veritat és que no podem donar resposta a aquestes preguntes.

El que si que tenim clara és una idea, i ara entrarem a un pla més filosòfic recuperant aquesta obra d'un frare portuguès. Per nosaltres el més important, la base de tot, és creure'ns –i fer extensiu a tota la comunitat universitària- que els fons patrimonials són un actiu i un tret diferencial de la UB. I intentar treure partit d'aquest avantatge. Això ens ho podem creure o no –a diferència del frare portuguès no és obligatori- però si ens ho creiem, aleshores hauríem d'actuar en conseqüència a escala col·lectiva, perquè creure significa actuar, invertir i col·laborar. I més ara, que les humanitats digitals estan entrant amb força i fàcilment ens passarà pel davant qui no tingui un fons tan valuós com el nostre però si l'empenta per portar a terme projectes innovadors.